

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 12 (Eylül/ September 2023), s. 733-744.

Geliş Tarihi-Received: 15.07.2023

Kabul Tarihi-Accepted: 28.08.2023

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1327999

Ali Şir Nevayî'nin Mesnevilerindeki Zincirleme İsim Tamlaması Yapısı

The Structure of Genitive-Possessive Construction Chain in Ali Şir Nevayî's Couplets

Malek SAWALHA*

Öz

Bu çalışmada Ali Şir Nevayî'nin 15. yüzyılda kaleme aldığı hamsesindeki ilk bin beyit zincirleme isim tamlaması bakımından incelenmiştir. Çağatay edebiyatının temellerini geliştiren, Çağatay Türkçesini zirveye ulaştıran Nevayî, mesnevilerde kurduğu zincirleme isim tamlaması yapıları bakımından kendi yüksek sanatkârlığı ve yazma yeteneğindeki üstünlüğünü bir daha göstermiştir. Zincirleme isim tamlaması Türkiye Türkçesinde her ne kadar tartışmalı bir konu olsa da bazı dilciler konuyu detaylı şekilde ele almış, bazıları da bilhassa zincirleme isim tamlamasını genel isim tamlaması grubunun çeşitlerinden saymayarak ilgi dışı bırakmış ve kulağa hoş gelmeyen bir anlatım bozukluğu olarak görmüşlerdir. Esas itibarıyla zincirleme isim tamlaması yeni bir anlam ortaya çıkararak Türk dilinin zenginliğini ve ifade kabiliyetinin çeşitliliğini göstermektedir. Nevayî'nin kurduğu zincirleme isim tamlaması yapılarıyla hareket ederek; aynı cümle içinde ilgi hâli ekinin tekrarlanması ve bu ilgi hâli ekinin bir sonraki unsurla bağlanması bir zincirleme isim tamlaması teşkil etmektedir. Günümüz Türkçesiyle olduğu gibi Nevayî'nin beyitlerinde de zincirleme isim tamlamasının yapısındaki tamlayan veya tamlananın bir kelime ya da bir kelime grubu olabilme ihtimali vardır. Çalışmamızda, Ali Şir Nevayî'nin hamsesindeki her bir mesnevinin ilk bin beytinde tespit edilen zincirleme isim tamlaması yapıları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Ali Şir Nevayî, hamse, kelime grupları, zincirleme isim tamlaması.

Abstract

In this study, the first thousand couplets in the khamisa of Ali Şir Nevayî in the 15th century were examined in terms of genitive-possessive construction chain. Nevayî, who developed the foundations of Chagatai literature and brought the Chagatai language to its peak, showed once again his superiority in writing ability and his sophisticated use of genitive-possessive construction chain structures he established in masnavis. The genitive-possessive construction chain is a controversial issue in Modern Turkish, linguists have discussed the issue in detail, and some of them, do not count it as part of possessive construction, considering it uninteresting and unpleasant-sounding. Essentially, the genitive-possessive construction chain reveals a new meaning, showing the richness of the Turkish language and the diversity of its many expressive abilities. The fact that the genitive suffix is repeated or rarely dropped and connected with the next element in the same sentence, that other words are inserted

* Doktora öğrencisi, İstanbul Üniversitesi (Doktora öğrencisi) - The University of Jordan (Araştırma görevlisi), e-posta: malikturk94@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9599-1385.

between the genitive suffix, that the phrases of the genitive suffix are often composed of different lexical structures, and that Nevayî's Chagatai genitive-possessive construction chain is an indicator of the rich aspects of the Turkish language. Acting with the genitive-possessive construction chain established by Nevayî; Repeating the relative suffix in the same sentence and connecting this suffix with the next element constitutes a genitive-possessive construction chain. As in Modern Turkish, there is a possibility that Nevayî's couplets can be a word or a word group that is a genitival or a determinatum in the structure of the genitive-possessive construction chain. Our study aims to examine the genitive-possessive construction chain structures found in the first thousand couplets of each masnavi in Ali Şir Nevayî's khamsa.

Keywords: Chagatai Turkish, Ali Şir Nevayî, khamsa, lexical structures, genitive-possessive construction chain.

Giriş

XV. yüzyılın ortasında (9 Şubat 1441) Herat'ta dünyaya gelen ve Karluk Uygur kabilesinden olan Emîr Nizâmuddîn Mir Ali Şir Nevayî, Orta Asya'da Çağatay edebiyatının en başarılı ve velud şairi, aydını ve devlet adamı olarak da tanınmıştır. Nevayî'nin yaşadığı dönemde edebiyat ve yazım dili Farsça olmakla birlikte genç yazarların sürekli Farsça yazmalarına sitem eden Nevayî çok iyi Farsça bilmesine rağmen ilk yazdığı Farsça şiirlerinin dışındaki bütün eserlerini Türkçe kaleme almıştır. Böylece Nevayî Orta Asya'da Türkçeyi canlandırmış ve Türk diline yönelik bir uyanış hareketi başlatmıştır. Ali Şir Nevayî Türk dilini yüksek bir sanat dili hâline getirdiği gibi, aynı zamanda dil şuuruna sahip bir fikir hareketi lideri olmuştur. Böylelikle Nevayî, kendi döneminde yazdığı eserleriyle Orta Asya'da bir Türk dili devrimi başlatmıştır. Nevayî'nin eserleri çok sayıda Arapça-Farsça kelime ve tamlama içermekle birlikte dönemin klasik şeklini göstermiştir. Böylece, Nevayî Çağatay Türkçesinin kurucusu olarak nitelendirilmeye hak kazanmış ve Çağatay Türkçesinin söz varlığı yanında dil özelliklerini de belirleyebilecek bir konuma sahip olmuştur. Nevayî'nin eserlerini ve kullandığı Orta Asya Türk dilini (Çağatay Türkçesi) anlamak amacıyla Nevayî'den sonra gelen şairler ve yazarlar *Senglah*, *Abuşka Lûgati*, *Bedâyi'ül Lügâ* gibi çeşitli sözlükler hazırlamışlardır. Bunun yanı sıra Türk edebiyatında hamse yazan ilk şair Çağatay sahasından Ali Şir Nevayî olmuştur. Nevayî, kendisinden önceki şairlere nazire olarak yazdığı hamsesinde yer alan mesneviler; *Hayretü'l-Ebrâr*, *Ferhâd ü Şîrîn*, *Leylî vü Mecnûn*, *Seb'a-yi Seyyâre* ve *Sedd-i İskenderî* dir.

Bu çalışma, "Ali Şir Nevayî'nin Mesnevilerinde Kelime Grubu Yapıları" adlı doktora tezinden üretildiği için hamsede bulunan her mesnevinin ilk bin beytinde, doktora tezinde incelenmiş olan zincirleme isim tamlaması örnekleri ve terkipleri ele alınmıştır. Nevayî, hamsesini oluşturan mesnevilerde zincirleme isim tamlamalarını kullanmaktan hiç çekinmemiş, eserlerin gerek manzum gerekse mensur kısımlarında zincirleme isim tamlaması terkiplerine sık sık yer vermiştir.

Kelime grupları sınıflandırmasında yer alan isim tamlaması; belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması olarak üçe ayrılmaktadır. *Belirtili-geçicilik* ve *belirtisiz-daimilik* isim tamlaması iki unsurdan oluşur, birinci unsur yardımcı unsur tamlayan ikinci unsur ise asıl unsur tamlanandır. Genel olarak tamlayan ve tamlanan arasında iyelik ilişkisi yanı sıra ilgi ve sınırlama ilişkisi de vardır (Özmen, 2016, s. 55). Belirtili isim tamlamasında tamlayan unsuru ilgi hâli eki alırken tamlanan iyelik eki ile yetinmektedir. Belirtisiz isim tamlamasında yardımcı unsur tamlayan ilgi hâli eki almazken asıl unsur tamlanan iyelik eki almaktadır. İsim tamlamasının üçüncü türü olan zincirleme isim tamlaması ise iki ya da daha fazla iç içe giren isim tamlamasıdır. Zincirleme isim tamlamasının unsurları belirtili veya belirtisiz isim tamlaması olabilmektedir. Yukarıdaki açıklama, örnekler üzerinde şu gösterilebilir:

- Ahmet'in arabasının kapısı.

Ahmet'in arabası(nın): tamlayan, belirtili isim tamlaması.

kapısı: tamlanan.

- *yatak odasının halısı*.

yatak odası(nın): tamlayan, belirtisiz isim tamlaması.

halısı: tamlanan

İsim tamlamasının unsurlarının hep isim veya isim fonksiyonlu unsurdan oluşması şarttır ve bu aynı zamanda belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarının ortak özelliğidir.

Türkiye Türkçesinde Zincirleme İsim Tamlaması

Kelime grubu oluşturan ve isim tamlamasının bir türü olan zincirleme isim tamlaması, Türkçe üzerine hazırlanan çeşitli dilbilgisi çalışmalarında aşağıdaki şekillerde tanımlanmıştır:

Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi* adlı eserde zincirleme ad tamlamasını şöyle tanımlar: "bir ad tamlamasının başka adlarla kurduğu tamlamaya *zincirleme ad tamlaması* denir." (1972, s. 33).

Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi* adlı eserde adtakımlarının zincirlenmesini şu şekilde açıklar: "bir adtakımının, başka bir adtakımına belirten ya da belirtilen olarak girmesi, bu belirtme öbeklerinin içiçe girip zincirlenmesine yol açar: *masa örtüsünün rengi, toplumun değer yargıları, Türk toplumunun değer yargıları, odanın kapısının tokmağı, odanın kapısının tokmağının rengi*, vb. Bu durum, adtakımının ikiden çok ögeyle kurulmuş gibi görülmesine yol açmış; sonuçta, *zincirleme adtakımı* kavramı oluşmuştur." (1987, s. 331).

Rasih Erkul, *Cümle Metin Bilgisi* adlı eserde zincirleme isim tamlamasını bu şekilde tanımlar: "belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarının birlikte kullanıldığı isim gruplarına *zincirleme isim tamlaması* denir." (2007, s. 8).

Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi* adlı eserde zincirleme tümlemeyi şöyle izah eder: "şehrin sokaklarının temizliği, çocuk kitapları sergisi, Belediye başkanları toplantısı, Orhan'ın kardeşinin tarih kitabı, Sevim'in teyzesinin oğlunun arkadaşı, (sizin) teyzenizin torunu, (benim) halamın kızı.... Örneklerde görülüyor ki: 1) Her takım bir ad sayılıyor ve başka bir ada tümleyici oluyor. 2) Böylece ikileşen tümleme de bir başka ada tümleyici olabilir. Bu yolla, tümlemelerin üçüzlüsünü, dörtüzlüsünü ve daha çoğunu da kurabiliriz. Bunlara zincirleme tümleme adı verilir. İkiyi aşan tümlemeler sevimsizdir; sözde de, yazıda da kaçınmak gerek." (2007, s. 206).

Halil Açıkgöz ve Muhammet Yelten, *Kelime Grupları* adlı eserde zincirleme isim tamlamasını şu şekilde açıklarlar: "bazı gramer kitaplarında zincirleme isim tamlaması adıyla üçüncü bir isim tamlaması şeklinden söz edildiği görülmektedir. Aslında birinci ve ikinci sıradaki isim veya isim muamelesi gören dil birliklerinin yapısı ile ilgili farklı bir algılamadan kaynaklanan bir yanlış adlandırmadır. Aslında zincirleme isim tamlaması diye bir şey yoktur ve bu tamlama edebi dilde pek rağbet bulmaz." (2008, s. 49-50).

Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü* adlı kitabında zincirleme ad tamlamasını şöyle tanımlar: "tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş tamlama türü; bir ad tamlamasının ikinci bir ad tamlaması kurması: *Rağib efendinin çiçek bahçesi, yarın sabah ev eşyalarının taşınma ücretlerinin yarı bedelini ödeyebilirsin*." (2010, s. 253). "Her iki türden de ikiden fazla adın birleştirilmesi ile

oluşturulan tamlamalar, zincirleme ad tamlamalardır: şairin anlatımının canlılığı; hikayecinin özelliklerinin belirtilmesi." (2010, s. 10).

Nurettin Demir ve Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı* adlı eserde zincirleme isim tamlamasını şöyle tanımlar: "birden fazla isim tamlamasının art arda geldiği kelime grupları literatürde benzer biçimlerde adlandırılır. Bu tip tamlamalarda tamlayan öğelerin tümü ilgi eki alabileceği gibi (arkadaşımın babasının işyeri, Ali'nin kardeşinin oyuncağı vb.), mümkün olduğu durumlarda tamlayan öge ilgi eksiz de kullanılabilir: oda(nın) kapısının kilidi, arkadaşımın halası(nın) kızı vb." (2014, s. 255).

Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi* adlı kitabında zincirleme isim tamlamasını şöyle tanımlar: "belirtili isim tamlamasının tamlayan unsuru da belirtili isim tamlaması olabilir. Böyle bir yapıda üç isim unsuru bulunduğu düşünülmelidir. *elbisenin yakasının / düğmesi, halının saçağının / rengi.*" (2015, s. 44).

Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri* adlı kitabında adtakımının zincirlenmesini şöyle tanımlar: "bunlardan kimin halinde olanlar yeniden (Nesi?) sorusunu açarlar ve bir sahip olunanı, tabi olanı, kapsananı gerektirirler. Bunun cevabını katılanı bir adtakımı olan üç hadli adtakımları verir: *hasanın kayısının amcası* gibi. Aksine katkılan bir adtakımı olabilir: *komşunun bahçe duvarı* gibi. Nihayet katılan ve katkılanan her ikisi adtakımları olabilirler: *gece bekçisinin kontrol saati* ya da sonraki adlar teker teker zincirlenirler (*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti temsilcisi*). Bunlara zincirleme adtakımları (suite d'annexion) deriz." (2015, s. 338).

Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi* adlı kitabında zincirleme ad tamlamasını şöyle tanımlar: "Birden çok ilişkilendirmenin ve dolayısıyla birden fazla ilgi durumu çekiminin yer aldığı söz öbeğidir. Birden çok ilgi durumu çekiminin olduğu bu söz öbeklerindeki tamlanan asıl ögenin aldığı iyelik eki, doğal olarak, öbeğin bütününe aittir. Zincirleme ad tamlamasında ortak kullanılan ve tekrarlanan öge, ilgi durumu eki değil, iyelik ekidir. İyelik eki sayısı, ilişkilendirilen öge sayısını verir *sokak kapısının önü, delikanlının teyzesinin kızı, evin bahçe kapısı* örneklerinde olduğu gibi." (2016, s. 488).

Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili* adlı eserde zincirleme ad tamlamasını şöyle tanımlar: "zincirleme ad tamlaması, tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş tamlama türüdür. Bir başka ifade ile, iki ad tamlamasının yeni bir ad tamlaması kurmasıdır." (2021, 358).

Söz dizimi veya kelime grupları alanında yapılan bazı çalışmalarda ise isim tamlamasına yer verilip zincirleme isim tamlamasına yer verilmediği tespit edilmiştir: Dizdaroğlu (1976), Beserek (1991), Karaörs (1993), M. Özkan (2009), Altun (2011), Özkan, Aşçı ve Toker (2020).

Muharrem Ergin *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabında zincirleme isim tamlamasından bahsetmeden isim tamlamasının tamlayan veya tamlanan unsuru başka bir kelime grubu olabileceğini öne sürüyor. Diğer dilcilerin sınıflandırmalarında da görüldüğü gibi kimi zincirleme ad tamlaması kimi de zincirleme isim tamlaması terimini kullanır. Banguoğlu zincirleme ad tamlaması konusunu üç kısma ayırıp ayrıntılı anlatmasında, Karahan (2015, s. 42-48) zincirleme isim tamlaması konusundan bahsetmez ve isim tamlamasının sadece belirtili ve belirtisiz tamlamalardan ibaret olduğunu açıklar, takısız tamlamayı bir isim tamlaması türü olarak görmediği gibi zincirleme tamlamasını ayrı bir tamlama türü olarak değil, belirtili isim tamlamasının bir özelliği olarak değerlendirir ve ilgi hâli ekinin ikiden fazla tekrarlanmasını sadece bir anlatım kusuru diye niteler.

Aynı zamanda zincirleme isim tamlaması oluşturan isim tamlaması terkipleri başka kelime grubu da olabilir. *Yakışıklı Ahmet'in arabasının kapısı* örneğinde tamlayan

unsuru bir sıfat tamlaması grubundan başka bir şey değildir. Zincirleme isim tamlamasının yapısı iki isim tamlamasından ibaret olup bu iki isim tamlamasında ilgi hâli ekinin tekrarlanması zincirleme isim tamlamasının özelliklerindedir. Günay Karaağaç zincirleme ad tamlaması bahsinde tekrarlanan ekin iyelik eki olduğunu söylemesi, aslında tamlayan unsurun bir belirtisiz isim tamlaması olmasındandır. Bunun üzerinde; Korkmaz (2010, s. 253), Demir ve Yılmaz (2014, s. 255)'a göre; zincirleme isim tamlaması iki isim tamlamasının, belirtili veya belirtisiz olduğu fark etmeksizin, birleşerek ve bağlanarak iç içe girmesi ve art arda gelmesidir.

Söz diziminin alt birimini oluşturan ve yargısız anlatıma (Şimşek, 1987, s. 321) sahip olan isim tamlaması; aitlik, sebep, niteleme, tür, cins ve özellik ifade etmek için en az iki isim unsurundan oluşan, birinci unsuru tamlayan, ikinci unsuru tamlanan olan ve asıl unsur olan tamlananın üçüncü iyelik şahıs eki alması şartıyla tamlayan unsurun bazen ilgi hâli eki aldığı tamlamadır. İsim tamlaması terkindeki üçüncü iyelik şahıs eki, "tamlanana eklenerek anlamına sahiplik ve aitlik kavramı katar, tamlananı ünsüz ile bitirse 3. kişi iyelik eki olan "-i" (ünlü uyumlarına göre değişimleri: -ı, -ü, -u), ünlü ile bitirse "-si" (değişimleri: -sı, -su, -sü) ekidir. İlgi eki ise tamlayana eklenerek bir kavramın muayyen bir kavrama tahsisini ifade eder, tamlayanı ünsüz ile bitirse "-in" (ünlü uyumlarına göre değişimleri: -ın, -ün, -un), ünlü ile bitirse "-nin" (değişimleri: -nın, -nün, -nun) ekidir. Fakat su kelimesinin, bazen de ne kelimesinin ilgi hâli su-y-un, ne-y-in şeklindedir." (Hatiboğlu, 1972, s. 12,14). Zincirleme isim tamlaması ise belirtili veya belirtisiz iki isim tamlamasının birleşmesinden doğan bir isim tamlamasıdır. Zincirleme isim tamlamasının özellikleri şunlardır:

- Birbirine bağlanan en az üç isim veya isim fonksiyonlu unsurlardan oluşması: "*Ayşe'nin arabasının kapısı, düşenin dostunun hikayesi*".

- Zincirleme isim tamlaması yapısındaki tamlayan veya tamlanan unsurun bir başka kelime grubu olması: "*yatağın nevresiminin güzel işlenen desenleri*".

- Zincirleme isim tamlamasında tamlayanın tamlananın kime ve neye ait olduğunu bildirmesi.

- Zincirleme isim tamlamasındaki belirtisiz tamlamanın sıfat görevinde kullanılması ve sonra gelen tamlamaların sıfatı gibi kullanılması: "*Kızılay Derneği İzmir Bölge Kan Merkezi* (Hatiboğlu, 1972, s. 17)".

- Zincirleme isim tamlamasının tamlayanı ve tamlananı arasında çeşitli görevlerde kullanılmış başka kelimeler bulunması: "*majestelerinin çok sevdikleri büyük validelerinin vefatı haberini derin bir üzüntüyle öğrenmiş bulunuyorum* (Hatiboğlu, 1972, s. 34)".

- Zincirleme isim tamlamalarında tamlayan, olabildiği kadar uzun tamlamalardan yapılabilir: "*evin bahçesinin ağaçlandırılmasının gecikmesi* (Hatiboğlu, 1972, s. 11)".

- Zincirleme isim tamlamasının yapısındaki tamlayan veya tamlananın çoğul eki ve durum eki alabilmesi: "*çocukların elbiselerinin düğmelerini güzel diktim*".

- Şiir dilinde zincirleme isim tamlamasındaki tamlayan ve tamlananın yerlerinin değiştirilmesi ve tamlananın tamlayandan önce gelmesi. "*uzunluğu Haliç'in zinciri*".

Rasim Şimşek'in *Örneklerle Türkçe Sözdizimi* kitabında zincirleme isim tamlaması hakkında verdiği bilgilere bakıldığında şu hususlar dikkat çekmektedir: "Adtakımlarının iç içe girip zincirlenmesinde başlıca dört biçim görülür: 1. Yalnızca belirten adtakımı olur: oysa, birinin isminin anılması / az şey değildir 2. Yalnızca belirtilen adtakımı olur: *Akif'in nazım dili* 3. Öğelerin ikisi de adtakımı olur: *Çağların donakalmış dağ seli* 4. Adtakımının zincirlenmesinde katmerli yapılar: *oturma odasının kapısının kilidi*" (1987, s. 334-335).

Nevayî'nin Mesnevilerinde Zincirleme İsim Tamlaması

Türk dilinin yazı ve edebî dili 8. yüzyılda Eski Türkçe'nin Orhun yazıtlarında şekillenmeye başlamıştır. Türk dilinin grameri ilk kez bu metinler vasıtasıyla tanınmış ve bu dönemde isim tamlaması ilk kez görülmüştür. İsim tamlaması grubunun bir parçası olan zincirleme isim tamlaması Eski Türkçe döneminde Köktürk Türkçesinde (*olurupan **Türk budunung ilin törüsün tuta birmiş** / Tahta oturarak, **Türk halkının devletini** yasalarını yönetivermiş, Kül Tegin, Doğu yüzü 1), (**Türk Sir budun yirinte bod kalmadı / Türk Sir halkı ülkesinde boy kalmadı**, Tonyukuk - Batı yüzü 3), Eski Uygur Türkçesinde de (**yalanuklarının nızvanı otın öçürür siz / canlı varlıkların hırs ateşini söndürürsünüz**, Kuanşi - 202-203), (**tunlağlarının yürek ucu / canlıların yürek ucu**, Totenbuch - 807) gibi örneklerle varlığını göstermiştir. Eski Türkçe döneminden sonra aydın Türk yazarlar Türkçe eser yazmalarıyla birlikte Türkçenin gramerini genişletme konusunda büyük rol oynamışlardır. Her dil bilgisi konusu gibi isim tamlaması grubu da bu konulardan biriydi. Orta Türkçe döneminde, isim tamlaması grubu belirtili, belirtisiz ya da zincirleme şekillerle 13. yüzyıldan itibaren tarihi metinlerde açıkça görülmüş ve kullanılmıştır. Karahanlı Türkçesi döneminde Yusuf Has Hacıp tarafından yazılan Türk edebiyatının ilk mesnevisi *Kutadgu Bilig*'dir ve zincirleme isim tamlaması bu eserde de görülmüştür (**kisi eutluānıñ bolur belgüsi / kutlu kişilerin belirtisi** olur, 4705.b). Yukarıda da belirttiğimiz gibi, sonraki dönemlerde de özellikle yazarlar ve aydın insanlar manzum veya nesir eser verdikçe Türk dilinin gramerini daha çok tanınmış bir hâle getirmişlerdir.*

Bilindiği gibi Çağatay Türkçesi dönemi *klasik öncesi devir*, *klasik devir*, *klasik sonrası devir* olmak üzere üç devre ayrılmaktadır. Klasik öncesi devrin ünlü şairlerinden Şeyhzade Atayî, divanında *könlüm öyiniñ eşiki* (Echmann, 2013, s. 70) örneğinde zincirleme isim tamlaması terkiplerini açıkça kullanmıştır. Nevayî-Baykara dönemi diye anılan klasik devirde Nevayî eserlerinde zincirleme isim tamlamasını *çâbükümmün rahşınıñ tuynağı* (Echmann, 2013, s. 70) kullandığını açıkça belli etmiştir. Sıra Nevayî'nin hamsesine gelince, doktora tezimizde incelediğimiz mesnevilerin her ilk bin beytinde zincirleme isim tamlaması az sayıda tespit edilmiş değildir. Mesnevilerin ilk bin beyt incelendiğinde en çok zincirleme isim tamlaması içeren mesnevi *Hayret'ül-Ebrar* mesnevisi iken en az zincirleme isim tamlaması içeren mesnevi *Seb'a-yi Seyyâre* olmuştur.

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de zincirleme isim tamlaması yapısı hemen hemen benzer bir biçimdedir. Nevayî'nin hamsesinde yer alan zincirleme isim tamlaması terkipleri şu özelliklere sahiptir:

- İki'den fazla isim unsurundan oluşması.
- Belirtili isim tamlamasında olduğu gibi, tamlayan ilgi hâli eki alırken belirtisiz isim tamlamasında tamlayan ilgi hâli eki almaz.
- Asıl unsur olan tamlanan, iyelik eki alır.
- Tamlayan ve tamlananın tek bir kelime olmayıp başka bir kelime grubu olabilmesi.
- Çoğu zaman beyitlerde tamlayan veya tamlananın Farsça isim tamlaması olabilmesi.

Çağatay Türkçesinde ilgi hâli eki bugünkü Türkiye Türkçesinden daha az kullanılmıştır. Bu ek şiirde sık sık düşürülmüştür. Çağatay Türkçesinde ilgi hâli eki şu şekildedir: *-nıñ / -niñ*. Çağatay Türkçesinin ilk döneminde yuvarlak bir vokalden sonra bazen *-nuñ / nüñ*. Özbek şivesinde Oğuzcanın etkisiyle *-ni / -ni* ekinin kullanıldığı görülmüştür. Çağatay Türkçesinde iyelik eki ise isim tamlamalarında sahip olunan isim düzenli bir şekilde üçüncü şahıs iyelik ekini alır. *-ı / -i*, iyelik eki ekleneceği kelime ünlü ile biterse *-sı / -si*.

Çağatay Türkçesinin klasik devrin kurucusu Ali Şir Nevayî'nin incelediğimiz mesnevilerinin beyitlerinde Çağatay Türkçesinin dil özelliklerini anlayabilmek ve zincirleme isim tamlaması grubundaki kullanılan terkipleri takip etmek mümkündür. İncelenen beyitler zincirleme isim tamlaması bakımından şu şekildedir: Türkçe zincirleme isim tamlaması, Farsça zincirleme isim tamlaması, tamlayanı Farsça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması, tamlananı Farsça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması, tamlayanı Arapça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması, tamlananı Arapça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması, tamlayanı veya tamlananı bir başka kelime grubu olan Türkçe zincirleme isim tamlaması. Tamlamaları bu kategorilerle yediye ayırmıştık. Aşağıdaki örnekler sınıflandırdığımız yedi çeşidi desteklemektedir:

- Türkçe zincirleme isim tamlaması: *belki nübüvvet gülünün gülşeni / peygamberlik gülünün gül bahçesi* (Hayret'ül-Ebrar, Beyit. 0283). *güllerniñ 'adem seb-istâm / güllerin yokluk bahçesi, dürlerniñ hafâ sehâbi / incilerin gizlilik bulutu* (Türk, Doğan, 2015, s. 5). *nübüvvet kişveriniñ taht-giri / peygamberlik ülkesinin tahtı yaptı* (Ferhâd ü Şîrîn, Beyit. 0129). *hem saltanat evciniñ çerâğı / sultanlığın zirevesinin kandili* (Leylî vü Mecnûn, Beyit. 0457). *rûm eliniñ semendi âşobı / Anadolu ülkesinin güzel ve çevik atın kargaşası* (Seb'a-yi Seyyâre, Beyit. 0410). *biri 'arş eyvânınıñ tâyiri / taht sarayının kuşu* (Sedd-i İskenderî, Beyit. 0233). *şafâ câmınıñ safî âşâmı / safâ kadehinin saf içeceği* (Türk ve Doğan, 2015, s. 39). *sini neheng arkasınıñ erresi / Sin'i timsahın sırtındaki bıçkıdır* (Hayret'ül-Ebrar, Beyit. 0017). *ma'nî bâdesiniñ câmı / anlam içkisinin kadehi* (Alpay-Tekin, 2012, s. 99). *köksi hakâyık düri gencînesi / gerçeklik incilerinin hazinesi* (Hayret'ül-Ebrar, Beyit. 0472). *Hind eli piliniñ leked-kobı / Hindistan ülkesi filinin çifte yiyeni* (Seb'a-yi Seyyâre, Beyit. 0410). *dîn ilminiñ andın intizâmı / din ilminin düzeni* (Leylî vü Mecnûn, Beyit. 0392). *verâ' ehliniñ köylin eylep figâr / dindar ehlinin gönlü* (Sedd-i İskenderî, Beyit. 0444). *bel-ki dil-dâr zülfiniñ dâmı / sevgili zülfünün tuzağı* (Seb'a-yi Seyyâre, Beyit. 0386). *alıp kişver iliniñ ihtiyâcın / ülkenin insanların ihtiyaçları* (Ferhâd ü Şîrîn, Beyit. 0720). *gül-bün çemeniniñ ittişâli / gül ağacın çimenliğinin bağlanması* (Leylî vü Mecnûn, Beyit. 0879)

- Farsça zincirleme isim tamlaması: *pertev-i mişbâh-ı tecellâ hem ol / ilâhî nurun tecelli ettiği* (Hayret'ül-Ebrar, Beyit. 0734). *vezîr-ı 'akl-ı mülk-ârâsı ma'mûr / akli mülk ile süslenmiş vezir* (Ferhâd ü Şîrîn, Beyit. 0057). *sin küñür-i kaşr-ı 'arş-sâ bil / saray tahtın yüksek yeri* (Leylî vü Mecnûn, Beyit. 0393). *müsâfir-i bevâdî-yi semâ / gökyüzün çölleri yolcusu* (Tural, 2015, s. 77). *mülk-i fânî taht / mülkün makamı fanidir* (Tören, 2001, s. 114).

- Tamlayanı Farsça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması: *kân-ı fazîlet güheriğa emîn / erdem ocağının incilerin koruyucusu* (Hayret'ül-Ebrar, Beyit. 0435). *ki ey günc-ı melâletniñ hamûli / kederin hazinesinin dayanıklığı* (Ferhâd ü Şîrîn, Beyit. 0372). *bel 'arşa-yı âsmân yüzini / gökyüzün yerin yüzü* (Leylî vü Mecnûn, Beyit. 0360). *râkib-i semâvât-peymâ mi'râci / gökyüzü kateden gözetleyenin miracı* (Tural, 2015, 77). *ehl-i tahkik işiniñ hakîkatı / araştırmacı alimlerin işinin gerçeği* (Tören, 2001, s. 114). *kuyuş-ı nübavvetniñ sâyesizliğiniñ pâyesi / peygamberlik güneşinin gölgesizliğinin derecesi*. (Türk ve Doğan, 2015, s. 27). *güher dik bahr-ı 'ummânıñ delîli / Umman denizinin kılavuzu* (Ferhâd ü Şîrîn, Beyit. 0607).

- Tamlananı Farsça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması: *mescidi kandili sipihr-i esîr / aydınlık gökyüzü mescidinin kandili* (Hayret'ül-Ebrar, Beyit. 0438). *Muhammed'niñ irür zât-ı nefisi / Muhammed'in pek güzel zatıdır* (Ferhâd ü Şîrîn, Beyit. 0542). *kumnuñ hem eşip nesîm-i hârı / kumun dikenli nesimi* (Leylî vü Mecnûn, Beyit. 0746). *küfr eliniñ sevâd-ı mâtemi ol / imansızlık elinin yas karanlığı* (Seb'a-yi Seyyâre,

Beyit. 0169). *kemâl evciniñ husrev-i encümi* / kemal zirvesinin Husrevin yıldızı (*Sedd-i İskenderî*, Beyit. 0810). *hured bâğınñ serv-i âzâdesi* / akıl bahçesinin özgür servisi (*Sedd-i İskenderî*, Beyit. 0805).

- Tamlayanı Arapça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması: *tuhfetü'l-ahrâr tuhafı mütâla'ası* / Tuhfetü'l-ahrar'ın hediyelerinin okuması (Tören, 2001, s. 39)

- Tamlananı Arapça isim tamlaması olan Türkçe zincirleme isim tamlaması: *nazım ehliniñ efsahu-l-kelemî* / şiiir ehlinin en iyi söyleyenleri (*Leylî vü Mecnûn*, Beyit. 0297)

- Tamlayanı veya tamlananı bir başka kelime grubu olan Türkçe zincirleme isim tamlaması: *anuy kalem-i sun'ı cehr-i güşâd* / onun yaratma kaleminin ortaya açılması (tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu olan zincirleme isim tamlaması). *anuy hâme-i hikmeti cemâl-efzâ* / onun hikmet kalemin artıran güzelliği (tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu olan zincirleme isim tamlaması) (Türk ve Doğan, 2015, s. 5). *birmek alar hüsniniñ ârâyişi* / onların güzelliğinin süsü (tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu olan zincirleme isim tamlaması) (*Hayret'ül-Ebrar*, Beyit. 0630). *anuy himmeti mey-hânesiniñ süçileri* / onun yardımının meyhanesinin tatlısı (tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu olan zincirleme isim tamlaması) (Alpay-Tekin, 2012, s. 99). *bu şevk dâstânınñ elifleri* / bu özlemin destanının elifleri (Alpay-Tekin, 2012, s. 78) (tamlayanı sıfat tamlaması grubu olan zincirleme isim tamlaması). *alar nazmunñ allında min(-) zâr* / onların şiirinin karşısı (tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu olan zincirleme isim tamlaması) (*Ferhâd ü Şîrîn*, Beyit. 0482). *o risâlet sipihriñiñ kuyası na'tıda* / o mektubun gökyüzünün güneşin natı (tamlayanı sıfat tamlaması olan zincirleme isim tamlaması) (Şavk, 2011, 39) (tamlayanı sıfat tamlaması olan zincirleme isim tamlaması). *ten mahzeniniñ nüühüfte simi* / beden hazinesinin gizli gümüşü (tamlananı sıfat tamlaması olan zincirleme isim tamlaması) (*Leylî vü Mecnûn*, Beyit. 0628). *o râkib-i semâvât-peymâ mi'râcı keçesiniñ ta'rîfi* / gökyüzü katedenin gözetleyeninin miraç gecesinin anlatması (tamlayanı sıfat-fiil grubu olan zincirleme isim tamlaması) (Tural, 2015, s. 77). *bahr ü kân sırrınıñ şinâsası* / deniz ve cevher sırrının bilenini (tamlayanı bağlama grubu olan zincirleme isim tamlaması) (*Seb'a-yi Seyyâre*, Beyit. 0417). *hazret-i mahdûmî mevlâ nûre'd-dîn 'abburrahmân-ı camî cenâbıda* / Hazreti Mahdumi Mevla Nured-din Abdurrahman-ı Camî hazreti (tamlayanı ünvan grubu olan zincirleme isim tamlaması) (Tural, 2015, s. 82). *sipihri eliniñ zîb ile zeyni ol* / gökyüzü ehlin süs ve zineti (tamlananı bağlama grubu olan zincirleme isim tamlaması) (*Sedd-i İskenderî*, Beyit. 0054).

Yukarıdaki örneklere baktığımızda Nevayî tarafından hazırlanan mesnevilerin zincirleme isim tamlamasının unsur sayısı ve yapıdaki Farsça ve Arapça tamlamaların kullanımı gayet zengindir. Çağatay Türkçesiyle hazırlanan bu mesnevilerin zincirleme isim tamlaması terkiplerine bakıldığında; zincirleme isim tamlaması terkipleri Nevayî'nin yazma üslubunu ve kendi dilinin özelliğini yansıtmıştır. O dönemde Arapça bir ilim ve din dili olmakla birlikte Farsça'nın etkisi edebiyatta daha çok etkili olmuştur. Nevayî her ne kadar Türk dili davasını savunsa da Arapça ve Farsça tamlamaların o dönemin eserlerinde kullanılması bir tasavvuf geleneği hâline geldiğinden Nevayî de bunu doğal olarak sürdürmüştür. Nevayî'nin kurduğu bu zincirleme isim tamlaması yapılarına bakıldığında bu tamlamaların ikiden fazla isim unsurundan oluşması, tamlayanlar veya tamlananların Arapça veya Farsça isim tamlaması olabilmesi, Nevayî'nin zincirleme isim tamlaması yapılarında görülen ilgi hâli ekinin düşmesi Çağatay Türkçesinin dil özelliklerini yansıtmaktadır. İncelenen mesnevilerde de dikkat çeken bir başka husus; sıfat tamlaması, tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu, ünvan grubu ve bağlama grubu kelime grupları, zincirleme isim tamlamasının tamlayanı olmuştur. Hatta Nevayî'nin kullanımında Farsça tamlananlar çoğaltılarak Farsça zincirleme isim tamlaması elde

edilmiştir. Nevayî'nin eserlerinden hareketle Çağatay Türkçesinin kelime grupları genişliğini ve hacmini, birçok kelime grubunun aynı cümleye sığdırılmasını, dilin zengin ve usta bir şekilde kullanılmasını şu mısradaki betimleyebiliriz:

- anuy bu süir 'at-ı mi 'crâcî hakkı / onun bu miracın hızının hakkı (Ferhâd ü Şîrîn, Beyit. 0226)

süir 'at-ı mi 'crâc: Farsça isim tamlaması.

bu süir 'at-ı mi 'crâc: tamlayanı sıfat tamlaması grubu olan farsça isim tamlaması.

anuy bu süir 'at-ı mi 'crâcî: tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu olan sıfat tamlaması grubu.

anuy bu süir 'at-ı mi 'crâcî hakkı: tamlayanı ifade edilmiş iyelik grubu olan zincirleme isim tamlaması.

Leylî ve Mecnûn mesnevisinin ilk bin beytini incelerken üçüncü nesir parçasında dikkate değer bir Arapça ibareye rastladık: *ke-ş-şems-i nısf-ün-nehar* (Şavk, 2011, s. 39) "Gün ortasının güneşi" anlamına gelen bu cümle, Arapça bir edatla başlayarak cümledeki tamlama Farsça isim tamlaması kalıbına girmiştir. Bu tür sanatsal tamlamalar Nevayî'nin eşsiz şiir yazma yeteneğini göstermekten başka bir şey değildir. Bir başka husus, Çağatay Türkçesinde ilgi hâli ekinin düşmesi o döneminin yazı dilinin bir özelliğidir, bu özellik de Nevayî'nin hamse eserinde zincirleme isim tamlamalarında rastlanmıştır: "*şihhat bahârî nesîmî*" / bahar nesimin ferahlığı (Şavk, 2011, s. 97) ve "*güller 'ıtrî dimâğî*" / güllerin kokusunun akli (Türk ve Doğan, 2015, s. 63). Bir zincirleme isim tamlamasının ilgi hâli eki alan birden fazla unsuru şu örnekte görülmüştür: *kuyuş-ı nübüvvetniñ sâyesizliğünñ pâyesi* / peygamberlik güneşinin gölgesizlik durumu (Türk ve Doğan, 2015, s. 27). Asıl unsur olan tamlananın kalıplaşmış Farsça bir kelime olduğu fakat isim tamlamasının tamamının Türkçe zincirleme isim tamlaması olduğu şu örnek tespit edilmiştir: *dîn nusretiniñ 'alem-ıtrâzı* / din zaferinin bayrak donatanı (*Leylî vü Mecnûn*, Beyit 0391). Buradan da anlayacağımız nokta şudur ki: Nevayî Türk dilini korumak istediği ve Farsça yerine Türkçe yazmaya olan rağbeti artırmaya yönelik gayretini göstermiştir. Bizim bu makale konusuna bağladığımızda, zincirleme isim tamlaması terkiplerinde tamlayan veya tamlananın Farsça isim tamlaması olmasıyla birlikte Türk dilini kökten ihya etmeyi Türkçe zincirleme isim tamlaması terkiplerinden açıkça başarmıştır.

Sonuç

Ali Şir Nevayî'nin hamsesinde yer alan mesneviler *Hayretü'l-Ebrâr*, *Ferhâd ü Şîrîn*, *Leylî vü Mecnûn*, *Seb'a-yi Seyyâre* ve *Sedd-i İskenderî* zincirleme isim tamlaması konusunda çeşitli örneklerle sahiptir. Nevayî'nin kurmuş olduğu zincirleme isim tamlaması yapıları; Farsça ve Arapça tamlamalar, tamlayanı veya tamlananı bir başka kelime grubu olan zincirleme isim tamlaması unsurlarından oluşmuştur. Nevayî tarafından hazırlanan bu zincirleme isim tamlaması yapısındaki başka kelime gruplarının olması Nevayî'nin yazma yeteneğiyle adeta Türk dilinin canlandırmasına katkı sağlamıştır. Çağatay Türkçesinin dil özelliklerinden olan ilgi hâli ekinin düşmesi olayına Nevayî'nin mesnevilerindeki, incelenen beyitlerde ve nesir parçalarında gayet açık bir şekilde rastlanmıştır. Genel olarak isim tamlaması iki isim unsurundan oluşup onları birbirine bağlayan bir ilgi hâli ve iyelik ekinen ibaret olup asıl unsur tamlanan, iyelik eki almakla yetinirken tamlayan unsuru ilgi hâli eki aldığı hâlde belirtili isim tamlaması, ilgi hâli eki almadığında ise belirtisiz isim tamlaması ortaya çıkmaktadır. Zincirleme isim tamlaması ikiden fazla isim tamlamasından oluşan bir tamlama şekli olup tamlayanı belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması veya başka bir kelime grubu olabilmektedir. Çağatay Türkçesinde de incelenen mesnevilere göre zincirleme isim tamlaması terkipleri zenginlik

ve anlatım gücü bakımından kusursuz bir şekilde varlığını göstermiştir. Mesnevilerde bulunan nesir parçaları incelenen beyitlerle karşılaştırıldığında zincirleme isim tamlaması bakımından üçten fazla unsur ihtiva ettiği ve böylece uzun bir zincirleme ortaya çıktığı fark edilmiştir. Arapça tamlamalar az da olsa Farsça tamlamalar Nevayî'nin kurmuş olduğu zincirleme isim tamlamalarında sıkça kullanılmıştır. Diğer tarihî ve çağdaş şivelerde olduğu gibi Türkiye Türkçesinde bir zincirleme isim tamlamasının olması Türk dilin sözdizimi için bir kazanç hâline gelmiştir. Bu yüzden ilgi hâli ve iyelik ekiyle birbirleriyle bağlanan ikiden fazla isim tamlamasına zincirleme isim tamlaması denmektedir. Genel olarak isim tamlamasının tamlayanı veya tamlananı bir başka kelime grubu teşkil ettiği zaman bu Türkçe'nin sözdizimine uyarak uygulanan bir tasniftir. Fakat isim tamlaması yapılarında ilgi hâli ekinin yeni doğan bir başka ilgi hâli ekiyle zincirlenmesi, isim tamlamasının yeni bir çeşidini ortaya çıkarır ve üçüncü çeşit olarak buna *zincirleme isim tamlaması* diyoruz.

Esas itibarıyla yukarıda Eski Türkçeden itibaren belirtmiş olduğumuz örneklerle hareket ederek bu zincirlenme olayının eskiden beri şeklini koruduğunu söyleyebiliriz. Düşüncemizi destekleyen bir başka mesele; takısız isim tamlaması diye bir isim tamlaması türünün de bazı dilciler tarafından işlenmiş olmasıdır. Dilcilerin Eski Türkçeden beri var olduğunu söyledikleri takısız isim tamlaması aslında sıfat tamlamasıdır.

Benzeyen bu iki yapı kafa karıştıracak bir durum gösterirken zincirlenme isim tamlamasında kendine özgü bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bazı dilciler ilgi hâli ekinin tekrarlanmasını bir anlatım bozukluğu olarak nitelendirmiş ve bu kelime grubunu isim tamlamasının türlerinden saymamışlardır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde kullanılan zincirleme isim tamlaması yapısında, ilgi hâli ekinin tekrarlanmaması amacıyla belirtisiz isim tamlaması tercih edilmektedir. Biz de, Türkçenin eski dönemlerinden beri böyle bir isim tamlaması yapısı varken niye isim tamlamasının çeşitlerini genişletmeyip üçüncü bir türün olmadığını tartışmaktayız.

Üçüncü bölümde oluşturduğumuz Nevayî'nin hamsesinin zincirleme isim tamlaması sınıflandırmasında bazı zincirleme isim tamlaması örnekleri beyitler arasındaki nesir parçalarından alındığı için kastedilen kaynağı dipnot olarak göstermeyi tercih ettik. İncelenen beş bin beyitte Arapça bir zincirleme isim tamlamasına hiç rastlanmamışken Farsça zincirleme isim tamlaması beş örnekte geçmektedir.

Nevayî'nin yazdığı bu mesneviler sayesinde Türk dilinin değişim ve gelişimini, Çağatay Türkçesinin dil özelliklerinin günümüze kadar kalıntısını Özbek Türkçesinde izleyebiliriz ki, Nevayî gibi bir şair ve devlet adamı böyle bir dil uyanış yaşatmasaydı Orta Asya'da Türk dilinin ne durumda olduğu gizemli kalırdı. Farsçanın edebiyat dili olmasıyla birlikte belki Türk dili sahadan kaldırılabilirdi. O yüzden XV. yüzyılda Orta Asya'da Farsçanın hâkim bir edebiyat dili olması Türkçenin bekası için Nevayî büyük ve ciddi bir rol oynamıştır.

Kaynaklar

- Akbayır, S. (2013). *Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aktan, B. (2009). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Altun, M. (2011). *Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri*. İstanbul: MVT Yayıncılık.
- Argunşah, M. (2018). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Atabay, N.; Özel S.; Çam, A. (2003). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Baskakov, A. N. (2016) *Çağdaş Türkçede Kelime Grupları*, (Çev. Oktay Selim Karaca). Ankara: Kesit Yayınları.
- Beserek, A. (1991). *Türkçede Cümle Yapısı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bilgegil, M. K. (2014). *Türkçe Dilbilgisi*. Konya: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Caferoğlu, A. (2019). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Delice, İ. (2018) *Türkçe Sözdizimi*. İstanbul: Astan Kitap Yayınları.
- Delice, İ. (1997). Zincirleme İsim Tamlaması Teriminin Kullanımı Üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 5, 365-369.
- Demir, C. (2007). Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu ve Bir Tasnif Denemesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, VII (1), 27-54.
- Demir, N ve Yılmaz, E. (2014). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Demir, N. ve Yılmaz, E. (2017). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Doğan, Ş. (2015). *Ali Şir Nevâyî Hayretü'l-Ebrâr*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Eckmann, J. (2013). *Çağatayca El Kitabı*, Çev. Günay Karaağaç. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Eckmann, J. (2017). *Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ediskun, H. (2017). *Yeni Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eker, S. (2021). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eraslan, K. (1993). Çağatay Edebiyatı (C. 8, s. 168-176). İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2016). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Erkul, R. (2007). *Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Gencan, T. N. (2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.
- Gülensoy, T. (2019). *Türkçe El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hatiboğlu, V. (1964). Kelime Grupları ve Kuralları, Ankara: *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, s. 203.
- Huart, C. (1987). Hamse, İstanbul: *İslam Ansiklopedisi M.E.B, Milli Eğitim Basımevi*, VI, 200.
- Karaağaç, G. (2016). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2015). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaörs, M. M. (1993). *Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.

- Kerimoğlu, C. (2006). Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Söz Dizimi ile ilgili Kabuller Üzerine 1 (Kelime Grupları), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 106-118.
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Koroğlu, A. Y. (2011). *Kutadgu Bilig'de İsim Tamlamalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Kürey, M. (1975). *Türkçe'nin Söz Dizimi*. Ankara: Kardeşler Matbaası.
- Levend, A. S. (1966). *Ali Şir Nevayî. C.I-IV*. Ankara: TTK Yayınları.
- Şavk, Ü. Ç. (2011). *Ali Şir Nevayî Leylî vü Mecnûn*. Ankara: TDK Yayınları.
- Şimşek, R. (1987). *Türkçede Sözdizimi*. Trabzon: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San.
- Tekin-Alpay, T. (2012). *Alî Şîr Nevâyî Ferhâd ü Şîrîn (İnceleme-Metin)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tekin, T. (2014). *Orhun Yazıtları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Teres, E. (2013). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Sürat Üniversite Yayınları.
- Tören, H. (2001). *Alî Şîr Nevâyî Sedd-i İskenderî (İnceleme-Metin)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tural, G. (2015). *Seb'a-yi Seyyâr*. Ankara: TDK Yayınları.
- Turan, F. (1996). *Old Anatolian Turkish: Syntactic Structure*, (Doktora tezi), Cambridge Massachusetts: The Department of Near Eastern Languages and Civilizations.
- Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Vural, H.; Solmaz, A. O.; Karaatlı, R. (2010). *Çağatay Türkçesi*, Tokat: Taşhan Kitap Yayınları.
- Yaman, E. (2000). *Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması*, Ankara: TDK Yayınları.
- Yazıcı, T.; Kurnaz, C. (1977). Hamse (C. 15, s. 499-500). İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Yelten, M.; Açıkgöz, H. (2008). *Kelime Grupları*, 2. bs. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Yiğit, D. (2020). Ahmet Tellî'nin "Belki Yine Gelirim" Eserinde İsim Tamlaması, Sakarya: Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 7, 557-573.